

עין משפט‏**ג**‏**נר מצוה**

כ א טושי"ע א"ח ס"ח קע סעיף ג:

רב ניסים גאון

אבדו תנן או עבדו תנן. מחוי כלפי מה ששינוי בבכורות בפרק אלו מומין ר' עקיבה אומר מושיבין אותו על עכוו.

רבינו חננאל

פ"י עכוזו, בית היריכים בית העובדות. מקום (החלוחלות) [החלוחלות]. והוא משנה בבכורות פרק [ו]. גזאן טלייתן של מין צבע. טלית זו כתרדין עלי אדמה. פ"י דמות כרתן. אמר למן אמר למן כ"י. אמר לו שוטה פוש דברין לומר [חמר] למרכב או חמר יין, או עמר למלבש. כלומר היתה לשונם ערלה. היתה דהוה בעיא למימר לחברתה שכניתיאז א ספי לך חלבא, וא' לה שלוכתיאז אי ספי לך לבא, ואיתאז אורייתא אמרה לדיין מרי כירא תפלה הות לי וגנבך מני. וכדו הויא כד הוי שדרו לך עליה ולא מטו כרעין אארעא. פ"י אוריני קורה היתה לי וגנבה ממני והיתה קומתה כמו קומתך. ואילו הוי אוריניא איתך עליה לא הוי מגיעין רגליך לארץ. פ"י עלת נקפת בכד. כלומר [כלין] שמוציאין בו היין, נגט בתחתית החבית. לא נשאר יין בחבית. יבעון נשירא לקניניהן איתערי בתר חברתא מיני. פ"י ילכו התלמידים לאהליהם, או תוסר מגופת החבית אחרת וישארו במשחה היין, פעמים היה משיב להם יבעון נשירא לקניניהן כלומר ילכו בחביתן. ופעמים היה אומר להם תוסר מגופת חבית אחרת ותשתי חובא בחבית כספיה בלב ים. שור משפט תרגום שור תור. ותרגום משפט דין. נמצא שור משפט תרגומו תור דין. חדרל תרגומו (סוד) [טורן] מסכן. נמצא מלשון תורדין בחדרל. גבר פום דין חי. פירושו אושפיכנא [תרגום] איש גבר (תרגום) פ"י פום. תרגום זה דין. תרגום לא תאכלו ממנו נא חי. מה טיבו יש כשפטו. התריגו (לשני המין) [לפחמין] אריקעו להבין. פ"י הטיגו. הכן פחמין. שיברו אותן מלשון טטרוני מטטרוני להו. הרקיעו לזהבין. פ"י בערו אותן להיות לוחשות כמראה הזהב. ועשו לי בהן שתי עופות והם שבו נקראו כך שהן מגידים בעלטה הניתות איה עת מן הלילה היא. הצפינו היכן ר' אילעאן צפון. פ"י הראני מלשון צופה. היכן ר' אילעא טמון. עלץ בערה אחרנית עירונית אחרונית. יש שאומר שמה ששנא אשה כהנת מוח אהרן, והיא אחרנית מבנות הכפרים, כדגרסינן בתלמוד [בפרק] המביא ביום טוב מאי הרנית

נג:

עלֹת נקפת בכד. כלי שדולין צו יין מן הכד והא דאמר צפרק כל כתבי (שבת דף קטט.) גבי רב יוסף מוקר שצי ובפרק יש נוהלין (ב"ב דף קלג:) גבי יוסף בן יועזר זצני בתליסר עיליתא דדינרי מפרש ר"ת דעיליתא הוא כלי כמו עלת דהכא ולא כמו שפי' צקונט' שס עליות וגזומא קאמר:

גבר פום דין חי. פ"י רצינו חננאל אושפיכנא תרגום איש גבר ופי פום זה דין נא חי אל תאכלו ממנו נא מתרגמינן כד חי (שמות יב): **משירדין פיאה בקערה ואין משיריין פיאה באיפס**.

^(א) צפרק בן עזאי קמני משיריין פיאה צמעשה קדירה ואין משיריין פיאה צמעשה אילפס פירוש צמעשה קדירה נראה כרעצמן אס אינו משייר אצל צמעשה אילפס אינו נראה כרעצמן אס אינו משייר: תנו

^(א) [דהוה קאזיל] ואמר להו אמר למאן אמר למאן אמרו ליה גלילאה שוטה חמר למירכב או חמר למישתי עמר למילבש או אימר לאיתכסאה ההיא איתתא דבעיא למימר לחברתה תאי דאוכליך חלבא אמרה ליה שלוכתי תוכליך לביא ההיא אתתא דאתיא לקמיה דדיינא אמרה ליה מרי כירי תפלא הוית לי וגנבך מין וכדו הוות ^(א) דכד שדרו לך עליויה לא מטי כרעיק אארעא אמחתא דבי רבי כי הוה משתעיא בלשון חכמה אמרה הכי עלת נקפת בכד ידאון נישריא לקניניהון וכד הוה בעי דליחבון הוה אמרה להו יעדי בתר חברתה מינה ותתקפי עלת בכד כאילפא דאזלא בימא רבי יוסי בר אסין כי הוה משתעי בלשון חכמה אמר עשו לי שור במשפט בטור מסכן וכד הוה שאיל באושפיאז אמר הכי גבר פום דין חי מה זו טובה יש רבי אבהו כי הוה משתעי בלשון חכמה הוה אמר הכי אתריגו ^(א) לפחמין ארקיעו לזהבין ועישו לי שני מגידי בעלמא איכא דאמרי ויעישו לי בהן שני מגידי בעלמא אמרו ליה רבנן לרבי אבהו הצפינו היכן רבי אלעאי צפון אמר להן עלץ בנערה אהרנית אחרנית עירנית והנעירתו אמרי לה אשה ואמרי לה מסכתא אמרי ליה לרבי אלעאי הצפינו הכין רבי אבהו [צפון] אמר להן נתייעץ במכתיר והנגיב למפיבשת ^(א) אמר רבי יהושע בן חנניה מימי לא נצחני אדם חוץ מאשה ^(א) תינוק ותינוקת אשה מאי היא פעם אחת נתארחתי אצל אכסניא אחת עשתה לי פולין ביום ראשון אכלתים ולא שיירתי מהן כלום שנייה ולא שיירתי מהן כלום ביום שלישי הקדיחתן במלח כיון שמעמתי משכתי ידי מהן אמרה לי רבי מפני מה אינך סועד אמרתי לה כבר סעדתי מבעוד יום אמרה לי היה לך למשוך ידיך מן הפת אמרה לי רבי שמא ^(א) לא הנחת פאה בראשונים ולא כך אמרו חכמים * אין משיירין פאה באילפס אבל משיירין פאה בקערה תינוקת מאי היא פעם אחת הייתי מהלך בדרך והיתה דרך עוברת בשדה והייתי מהלך בה אמרה לי תינוקת אחת רבי לא שדה היא זו אמרתי לה לא היא אמרה לי ליסמים כמותך כבשוה תינוק מאי היא פעם אחת הייתי מהלך בדרך וראיתי תינוק יושב על פרשת דרכים ואמרתי לו באיזה דרך נלך לעיר אמר לי זו קצרה וארוכה וזו ארוכה וקצרה והלכתי בקצרה וארוכה כיון שהגעתי לעיר מצאתי שמקיפין אותה גנות ופרדיסין חזרתי לאחורי אמרתי לו בני הלא אמרת לי קצרה אמר לי ולא אמרתי לך ארוכה נשקתיו על ראשו ואמרתי לו אשריכם ישראל שכולכם חכמים גדולים אתם מגדולכם ועד קטנכם: רבי יוסי הגלילי הוה קא אזיל באורחא אשכחה לברוריה אמר לה באיזו דרך נלך ללוד אמרה ליה גלילי שוטה לא כך אמרו חכמים ^(א) אל תרבה שיחה עם האשה היה לך לומר באיזה ללוד ברוריה אשכחתיה לההוא תלמידא דהוה קא גרים בלחישא בטשה

כיצד מעברין פרק חמישי עירובין

ירשעי. לא היה זוכה להורות כהלכה: **על אוסו עון**. עון דנוצ עיר הכהנים: **אספ וצניך עמי**. שמואל קאמר לשאל כשהעלהו ע"י צעלת אוב: **אכוזו סנן או עכוזו**. צבכורות (דף ט.) גבי מומינן **תנן** שאין לו אלא צילה אחת הרי זה מוס רצי עקיבא אומר מושיבין אותו על עכוזו וממעך אס יש צילה אחת סופה לנאלת. אכוזו עגבותיו וכן עכוזו: **ידעי**. היו יודעין: **כסרדין על אדמה**. ירקרקת היתה כלצב ירק הארץ: **אמר למאן**. מדבר צפפה רפה ולא פירש האות ואינו יזכר אס עמר אס חמר אס אימר: **עמר למינצש**. לעשות צגדים: **אימר לאיתכסאה**. שה לשטוט: **סא דאולכין חנצא**. היתה רוצה לומר צואי ואולכין חנצ ואינה מפרשת לחתוך תיבות זו מוז ולהשמיע כל תיבה ותיבה ומצטרפות שתי תיבות כאחת ונומגמגמת התיבות ואומרת תאכליך לצילן. ואומרת נמי שלוכמי צב"ף והיתה רוצה לומר שלוכמי צב' כמו משולכות כלומר חצרמי: **סוגליך צניא**. קללה משמע שמתכלך לצניא: **מרי כירי**. ורוצה לומר קירי והוא אדון ואמרה כירי והוא עצד: **ספלנא סוס לי**. רוצה לומר צפלנא הוט לי ואמרה ספלנא והיא קורה: **וגנבך מין**. ^(א) רוצה לומר גנבזה ממני ואמרה גנבך מין דמשמע שגנבו את הדיין: **ודדו סוס דני עדדו לך עילויס לא מעיין כרעיך אארעא**.

גדולה היתה כ"כ שאס מומחין אותך עליה לא היו רגליך נוגעות צארן והרי טטויות הרצה וכדו משמע עכשו וציעל לומר וכדן הוט ועוד שהיתה מוכרת תלייה צדיין ואומרת אס מוליין אותך עליה כו': **עלת**. שס כלי שדולין צו יין מן החצית וממלאין הכוסות: **נקפס צנד**. מנקפת חצית כלומר ככר כלה היין נוגע בחמתית החצית: **ידאון נישריא לקניניהון**. ילכו תלמידים לצתיהם כלומר יפסקו סעודתן [שאין עוד יין]: **[ואו] יעדי צנר חכרסה מינה**. נסיר מגופת חצית האחרת ונמזוג עוד: **וספקפי עלס צנד**. תא' צפה עלת צנד צריות: **כאילנא צימא**. כאניה הצפה ציס. מתקפי כמו אקפו ידייכו צמגינה (דף עז: טז) וכמו קפא תהומא דסוכה (דף נג.) קף תהום ועלה: **צנשון חכמה**. שלא יצינו האחרים: **שור משפט**. תרדין תור דין. שור תור משפט דין: **צטור מסכן**. הר דל חרדל: **משייל באושפיזא**. שאל עוזרי דרכים צעניין אושפיזיני: **גבר פום דין חי**. אוב פי זו חי. אוב כמו איש פום כמו פי דין כמו זה: **מה זו טובה יש**. כלומר כמה טוב לו: **אסריגו לפחמין ארקיעו לוהצינן**. הצעירו את הפחמין להיות אדומין כאתרוג שיטעמו גחלים הלווחשות על פי הכירה להסתחם כנגדן: **ארקיעו**.

שטחו כמו רקיע: **לוהצינן**. גחלים לוחשות אדומות כהצ: **מגידי צעלטה**. תרנגולין המודיעין עונות הלילה: **צנן**. על הפחמין: **הצפינו**. הראנו. לשון צופיה הליכות ציתה (משל ג.) **צפון**. הוה מתחצב דלא היו יודעים התלמידים להיכן היה והיו שואלים ממנו **עלן צנערה אהרונים אחרונים עירנים והנעירסו**. שמח הלילה צנערה אהרנית ועכשו הוא ישן: **אמרי לה אשה**. אהרנית צת כהן. אחרונית מתה אשתו ראשונה וזו אחרונה: **עירנית**. צעלת מן^(א) וחריפה כאדם ער. והנעירתו לא היה יכול לישן: **מסכתא**. אהרנית מסדר קדשים עצודת אהרן. אחרונית סיים אחרת והתחיל צו. עירנית עמוקה וחמורה ומעוררת לומדיה: **נסיעץ צמכסיר**. נטל רשות מנשיא. מכתיר ע"ש שנותן רשות לסמון ולקרותו רצי ומאז והלאה הוא כשר להיות מוכתר ליקרא רצי מומחה לרצים ואס טעה לא ישלס^(א): **והנגיז**. והדרים הלך לו לדרוס: **למפיצוסא**. לפני זקני דרוס שהן חכמים מאל. ע"ש שהיה מפיצשת אלס גדולן קרי להו הכי: **לא נלחני אדם**. כדצריס: **הקדיחסו**. שרפתו כמו כי אש קדשה (דברים ז.). כלומר נתנה צו מלח יותר מדאי: אין משיירין פאה צאילפס. כשהשמש מערה מן האילפס למוך הקערה אין דרך להניח צאילפס כלום לצורכו אצל כל אחד מניח פאה צקערה ומחזירה לשמש והוא מאכל שמש: **פרשס דריס**. דרך פורש לכלא ולכאן: **ארוגה**. שמאריך הדרך: **וקצרה**. שמואל מצוי העיר פנוי ליכנס:

צנטשה

מסורת הש"ס

(א) צרסות יב: (ב) רש"ל (ג) רש"ל (ד) אבות פ"א מ"ה [נדריס כ.א.] (ה) נספאי: כת, (ו) [סנהדרין ה.א.] (ז) [נדרכס ד.א.] (ח) [ג] צמס' ד"א פ' הנכנס פ"ו. משיירין פיאה צמעשה אילפס ואין משיירין צמעשה קדירה פירוש צמעשה אילפס נראה כרעצמן אס אינו משייר אצל צמעשה קדירה אינו נראה כרעצמן אס אינו משייר גירס' רש"ל.

תורה אור השלם

1. ירתן יי גם את ישראל עמך ביד פלשתים ומחר אתה ובנך עמי גם את מצבה ישראל יתן יי ביד פלשתים:

שמואל א כח יט

הגהות הב"ח

(א) גמ' ודדו הוט דכי עדדו: (ב) שם חוץ מלשה (ו)ריקת ותינוק' אשה מל': (א) רש"י ד"ה וגנבך מין כמו מנאי ר"ל גנבזה ממני:

הגהות הגר"א

[א] גמרא לפחמין. רשום קי עליו וז"צ לנאשה (ו)ריקת ותינוק' אשה דמעשרות ע"ש: [ב] שמה לא הנחת פאה כראשונים. צ"ל שמה הנחת פיאה על ראשונים: [ג] הנהיה זו מוקפת צענולים:

רבינו חננאל (המשך)

אמר רב יהודי עירונות. אמר אביי צעי חקלייתא. אחרנית והיא אשתו אחרונה שכבר נשא ראשונה וזו אחרונה. ויש אומרים שמה (שנשא) [שנשאן] מסכתא מתורת כהנים כגון שחיטת קדשים וכיוצא בה. עירונות כלומר משנה חיצונה. אחרנית שגורה באחרית ימיו. נתייעץ במכתיר. נשא עיצה והנגיב והלך לארץ הנגב אצל חכמי דרום. משיירין פיאה באילפס ואין משיירין פאה בקערה. פשוטה היא. ברוריה בטשא בההוא תלמיד דהוה גרים בלחישא,